

31.8.2009

Dnro 2743/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Eero Kallio

PUUTTEITA SYYTERATKAISUUN PÄÄTYMISESSÄ ESITUTKINNAN PERUSTEELLA, APULAISSYYTTÄJÄN OHJAAMISESSA JA JUTTujen JAKAMISESSA

1 KANTELU

Kantelija arvostelee Jyväskylän kihlakunnan syyttäjänviraston apulaissyyttäjän menettelyä syyteasiassa numero - - -. Kantelija katsoo, että apulaissyyttäjä oli nostanut kantelijaa vastaan syytteen puutteellisen esitutkinnan perusteella. Kirjoituksen mukaan häntä ei ollut edes kuulusteltu esitutkinnassa. Asian pääkäsittely jouduttiin peruuttamaan, kun esitutkinnan puutteellisuus havaittiin käräjäoikeudessa. Kantelija, jolla oli kummassakin istunnossa avustajana asianajaja, katsoo, että hänelle aiheutui kahdesta pääkäsittelykerrasta turhia oikeudenkäyntikuluja. Hän viittaa samassa syyttäjänvirastossa lähes identtisisissä tapauksissa tehtyihin toisenlaisiin päätöksiin - - - sekä - - - ja katsoo, että myös hänen tapauksessaan olisi tullut päätyä samanlaiseen ratkaisuun.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan kantelijan rajanaapuri oli tehnyt 21.11.2005 Jyväskylän poliisilaitokselle ilmoituksen, jonka mukaan kantelija oli leikannut luvatta heidän omistamiensa kiinteistöjen välistä orapihlaja-aitaa, etenkin sen varsia tyvestä siinä määrin, että aita oli rajanaapurin mukaan menettänyt aidan ominaisuuden. Pensasaita oli istutettu aikoinaan jo yli 20 vuotta aikaisemmin kiinteistön ennen kantelijaa omistaneen henkilön ja ilmoituksen tehneen rajanaapurin yhteisellä sopimuksella. Aita oli ilmoittajan mukaan noin kymmenen senttimetriä hänen puolellaan.

Poliisi kuulusteli kantelijaa 26.11.2005 puhelimitse. Hän kertoi kuulustelussa leikkaneensa oman kiinteistönsä puolelle kasvavat orapihlajat, koska autotalliin ajo oli siinä määrin vaikeutunut, että aidasta oli tullut autoon naarmuja. Hän kiisti syyllistyneensä asiassa rikokseen ja katsoi, ettei hän ollut siinä korvausvelvollinen.

Ilmoittaja puolestaan katsoi niin ikään samana päivänä suoritetussa puhelinkuulustelussa, että kantelija oli leikannut orapihlaja-aitaa ilmoittajan puolelta ja näin turmellut aidan. Hänen mukaansa kantelija olisi saanut leikata vain omalle puolelleen kasvavia oksia. Nämä puhelinkuulustelut sekä ilmoittajan liittämän karttapiirroksen ja valokuvaliitteen sisältänyt esitutkintapöytäkirja lähetettiin silloiseen Jyväskylän kihlakunnan syyttäjänvirastoon. Siellä asia jaettiin apu-

laissyyttäjälle. Asia siirtyi 16.1.2006 edelliseltä apulaissyyttäjältä uudeksi apulaissyyttäjäksi tulleelle syyteharkintaan.

Apulaissyyttäjä päätti syyttää kantelijaa vahingonteosta ja toimitti 9.2.2006 päivätyn haastehakemuksen Jyväskylän kärjäoikeuteen. Kantelija kiisti edelleen syytteen Jyväskylän kärjäoikeudessa 29.3.2006 pidetyssä pääkäsittelyssä. Hän katsoi, että aita sijaitti leikatuilta osin hänen kiinteistönsä puolella.

Apulaissyyttäjä kertoo selvityksessään, että kantelija ja asianomistaja kävivät avustajineen pitkähkön sovintoneuvottelun ennen ensimmäisen, sittemmin peruuntuneen pääkäsittelyn aloittamista. He eivät kuitenkaan päässeet asiassa sovintoon.

Apulaissyyttäjä syyttäjänä ja asianomistaja pyysivät käsittelyn peruuttamista esitutinnan jatkamista varten, koska asiassa oli epäselvää, missä kohtaa vastaajan ja asianomistajien kiinteistöjen raja kulki suhteessa aidan paikkaan.

Kärjäoikeuden peruutettua pääkäsittelyn apulaissyyttäjä lähetti Jyväskylän kihlakunnan poliisilaitokselle lisätutkimuspyynnön, jossa hän pyysi selvittämään asiassa kiinteistöjen aidan sijainnin kiinteistöjen rajaan nähden sekä eräitä muita asioita.

Asiassa suoritettiin pyydetty lisätutkinta, jossa selvitettiin muun muassa aidan sijainti kiinteistöjen rajaan nähden sekä kuulusteltiin ilmoituksen tekijää, hänen vaimoaan sekä kantelijaa. Tämän jälkeen asiassa järjestettiin uusi pääkäsittely. Jyväskylän kärjäoikeus antoi 10.10.2006 tuomion, jossa se katsoi lisätutkinnassa selvinneen, että aita sijaitti asianomistajan puolella. Asianomistaja oli kylläkin kärjäoikeuden mukaan hiljaisesti hyväksynyt vuosien ajan, että kantelija sai leikata aitaa vahingoittamatta sitä. Tässä tapauksessa kantelija oli kuitenkin leikkannut aitaa radikaalisti. Kärjäoikeus katsoi, että kantelija ei ollut eräistä naapuruussuhteista annetun lain 8 §:n mukaisesti ensin varannut asianomistajalle tilaisuutta poistaa kantelijan kiinteistön puolelle tulleet oksia, vaan hän oli mennyt itsenäisesti leikkaamaan aidan.

Kärjäoikeus katsoi, että kantelijan olisi täytynyt ymmärtää, että hänen tekonsa seurauksena orapihlaja-aitaa di leikattu siten, että leikkaamiseen olisi pitänyt kysyä myös naapureiden suostumus. Kärjäoikeus katsoi edelleen, että hänen on täytynyt ymmärtää, että aidan osittaisen alasleikkauksen seurauksena aita saattaa vahingoittua siten, että teko täyttää vahingon-
teon tunnusmerkistön.

Kärjäoikeus katsoi kuitenkin, että kantelijan teko oli aiheutunut pikemminkin anteeksiannettava ajattelemattomuudesta ja ettei yleinen etu vaatinut rangaistuksen tuomitsemista. Kärjäoikeus katsoi myös, että asianomistaja oli toimillaan ja käytöksellään myötävaikuttanut kantelijan tekoon. Kärjäoikeus jätti kantelijan rangaistukseen tuomitsematta rikoslain 6 luvun 12 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla. Asianomistaja oli vaatinut kantelijaa korvaamaan kiinteistönsä arvon alentumista yhteensä 5000 euroa. Kärjäoikeus totesi valokuvien perusteella, että aita oli harventunut kantelijan leikkaamilta kohdilta muilla rajoilla olevaan vastaavaan orapihlaja-aitaan nähden. Kärjäoikeus kuitenkin alensi korvauksen 500 euroon.

Kantelija valitti tuomiosta Vaasan hovioikeuteen, joka järjesti 6.6.2007 asiassa pääkäsittelyn. Hovioikeus totesi 21.6.2007 antamassaan tuomiossa, että hovioikeudessa oli kysymys ainoastaan kantelijan menettelyn tahallisuudesta. Hovioikeus katsoi, että kantelija oli myöntänyt leikkaneensa aidasta alas jopa kaksi kolmasosaa ja että aidan varret olivat olleet asianomistajan puolella. Tähän leikkaamiseen kantelijalla ei ole ollut oikeutta ja hän on myös tiennyt leikkauksen oikeudettomuudesta. Hovioikeus hyväksyi näillä lisäyksillä kärjäoikeuden perustelut ja

katsoi, että kantelijan teko oli ollut tahallinen. Hovioikeus hylkäsi 21.6.2007 antamallaan tuomiolla kantelijan valituksen ja velvoitti hänet korvaamaan asianomistajan oikeudenkäyntikulut hovioikeudessa yhteensä 800 eurolla.

3.2

Oikeudellinen arviointi

Syyteharkinnan edellytykset

Esitutkintalain 5 §:n 2 momentin mukaan esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa.

Esitutkintalain 22 §:n mukaan kuulusteltavan on oltava itse läsnä kuulustelussa. Jos tutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa ja ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta, asianosainen saa kuitenkin antaa lausumansa asianmiehen välityksellä taikka puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Samoin edellytyksin saadaan todistajaa kuulustella puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Rikoksesta epäillyn osalta edellytyksenä on lisäksi, että asia on merkitykseltään vähäinen eikä epäilty kiistä rikosilmoituksen oikeellisuutta tai että kysymyksessä on aikaisemmin suoritettun kuulustelun vähäinen täydentäminen.

Kantelija oli puhelimitse suoritettussa kuulustelussa kiistänyt leikanneensa aita asianomistajan puolelta. Rajan sijainnista suhteessa aidan leikattuun osaan esitutkinta-aineistossa oli ainoastaan asianomistajan selvitys ja hänen laatimansa piirros sekä kolme hänen toimittamaansa valokuvaa. Leikattujen oksien sijainnista oli kaksi eri käsitystä. Kantelija katsoi leikanneensa oksia vain omalta puoleltaan rajaa. Asianomistaja katsoi puolestaan leikattujen kohtien olevan hänen kiinteistönsä puolella. Leikattujen kohtien sijainti oli kiistanalainen ja syyteharkinnan kannalta olennainen tieto. Näiden lausumien perusteella myös aidan sijainti rajaan nähden näyttää olleen epäselvä.

Kysymyksessä oli esitutkintalain 44 §:ssä tarkoitettu suppea esitutkinta, joka oli käsitykseni mukaan puutteellinen. Jos esitutkinta on puutteellinen, syyttäjän on pyydettävä poliisia täydentämään sitä lisätutkinnalla.

Esitutkintalain 15 §:n 2 momentin mukaan poliisin on syyttäjän pyynnöstä toimitettava esitutkinta taikka lisätutkimuksia sekä noudatettava syyttäjän esitutkinnan 5 §:ssä säädettyjen tavoitteiden turvaamiseksi antamia määräyksiä.

Syyttäjän on ennen syyteharkinnan loppuun suorittamista huolehdittava siitä, että kaikki sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että hänen puolestaan puhuvat seikat ovat tulleet asianmukaisella tavalla esitutkinnassa selvitettyiksi. Apulaissyyttäjän ei olisi tullut suorittaa syyteharkintaa loppuun eikä ainakaan nostaa syytettä selvittämättä aidan sijaintia kiinteistöjen rajaan nähden. Apulaissyyttäjä suoritti siten syyteharkinnan puutteellisen esitutkinta-aineiston perusteella.

Apulaissyyttäjänä toimimisen merkitys

Apulaissyyttäjä toimi tuolloin apulaissyyttäjänä. Apulaissyyttäjänä toimiminen on osa Valtakunnansyyttäjänviraston järjestämää harjoitusohjelmaa. Tapahtunutta on syytä tarkastella myös tämän harjoitusohjelman toteutumisen kannalta. Laillisuusvalvonnan kannalta ei kuitenkaan ole tarpeen ulottaa tarkastelua ja arviointia tämän yksittäisen syyteasian ulkopuolelle.

Harjoittelujärjestelmän tavoitteena on Valtakunnansyyttäjänviraston antaman ohjeen mukaan tutustuttaa nuori lakimies syyttäjälaitokseen ja kouluttaa hänestä syyttäjä, jolla on hyvät valmiudet selviytyä kihlakunnansyyttäjän jokapäiväisistä perustehtävistä. Järjestelmän tavoitteena on pätevän työvoiman saatavuuden varmistaminen syyttäjälaitokselle, ohjattu koulutus ja yksilöllinen seuranta.

Johtava kihlakunnansyyttäjä nimittää apulaissyyttäjän ja vastaa koko harjoitteluvuoden ajan hänen kehittymisensä seurannasta, monipuolisten tehtävien järjestämisestä ja niiden vaatavuuden nousujohteisuudesta sekä siitä, että apulaissyyttäjä saavuttaa syyttäjältä edellytettävät valmiudet.

Johtava kihlakunnansyyttäjä valitsee riittävän kokeneen vakituisen syyttäjän apulaissyyttäjien käytännön koulutuksesta vastaavaksi tutoriksi. Tutor laatii yhdessä johtavan kihlakunnansyyttäjän kanssa apulaissyyttäjävuootta koskevan kirjallisen koulutussuunnitelman ja osallistuu apulaissyyttäjien juttujakoon johtavan kihlakunnansyyttäjän ohjeiden mukaisesti.

Tutor vastaa Valtakunnansyyttäjänviraston antaman ohjeen mukaan apulaissyyttäjän tehtävien käytännön järjestämisestä yksikössään ja toimii harjoittelun koordinaattorina. Lisäksi tutor seuraa apulaissyyttäjien tekemiä päätöksiä ja antaa aktiivisesti palautetta sekä huolehtii siitä, että apulaissyyttäjä saa riittävän laajan kuvan yksikössä noudatettavista erilaisista työtavoista ja linjauksista.

Silloinen kihlakunnansyyttäjä toimi apulaissyyttäjän tutorina 1.1.–15.2.2006. Apulaissyyttäjä teki esillä olevassa asiassa syyteratkaisun tuona aikana eli 9.2.2006. Silloisen kihlakunnansyyttäjän mukaan apulaissyyttäjä tuli tehtävänsä auskultoituaan Jyväskylän käräjäoikeudessa ja lisäksi suoraan käräjätuomarin tehtävistä. Hän oli silloisen kihlakunnansyyttäjän mukaan kokenut juristi ja perehtynyt siihen, millä edellytyksin rikoksesta epäilty voidaan asettaa syytteen. Silloisen kihlakunnansyyttäjän mukaan tutorin ja muun työyhteisön ohjaus apulaissyyttäjälle ei ollut pääsääntöisesti asiakohtaista muulloin kuin niissä tapauksissa, joissa apulaissyyttäjä halusi keskustella ongelmallisista asioista. Apulaissyyttäjää oli rohkaistu kysymään ja keskustelemaan asioista aina, kun siihen oli vähäisintäkään tarvetta.

Kantelun kohteena oleva tapaus ei de silloiselle kihlakunnansyyttäjälle entuudestaan tuttu, mutta asiakirjojen perusteella asia on ollut silloisen kihlakunnansyyttäjän käsityksen mukaan yksinkertainen ja selvä. Silloisen kihlakunnansyyttäjän käsityksen mukaan apulaissyyttäjä on noudattanut asiassa hyvää syyttäjätapaa.

Apulaissyyttäjä kertoo selvityksessään, että hän sai erinomaisen hyvää ohjausta apulaissyyttäjän toimiessaan. Hän sai neuvoja sekä tutor-syyttäjiltä että muilta kihlakunnansyyttäjiltä.

Johtava kihlakunnansyyttäjä toteaa selvityksessään, että viraston toinen syyttäjä oli jättänyt syytteen nostamatta kahdessa asiassa, joissa oli kysymys saman asianomistajan saman kiinteistön raja-aitojen leikkaamisesta tekemistä rikosilmoituksista. Syyttämättäjäättämispäätökset oli tehty näytön puuttumisen perusteella 15.5.2001 ja 17.1.2006. Viimeksi mainittu päätös oli tehty vain muutama viikko ennen apulaissyyttäjän syytepäätöstä.

Sama asianomistaja on esillä olevan tapauksen jälkeenkin tehnyt kantelijan menettelystä poliisille rikosilmoituksia. Johtava kihlakunnansyyttäjä on sittemmin 1.9.2008 tehnyt saman asianomistajan asiassa kaksi esitutkinnan rajoittamispäätöstä esitutkintalain 4 §:n 3 momentin nojalla. Hän on katsonut 1.11.2006 ja 16.6.2006 tehdyiksi ilmoitettujen vahingontekorikosten

osalta olevan todennäköistä, että kysymyksessä ei ole rikos ollenkaan. Jos kysymyksessä olisi rikos, se olisi johtavan kihlakunnansyyttäjän päätösten mukaan ollut hyvin vähäinen.

On poikkeuksellista, että syytteeseen johtavissa asioissa suoritetaan kuulustelu ainoastaan puhelimitse. Poliisi on pitänyt tapahtunutta tekoa ilmeisen vähäisenä. Kun otetaan huomioon, että aidan sijainti kiinteistöjen rajaan nähden oli epäselvä, olisi ollut luonnollista, että apulais-syyttäjä olisi keskustellut asiassa tutorinsa tai muiden syyttäjien kanssa ja selvittänyt, mikä oli syyttäjänviraston menettelytapa ja linja tällaisissa tapauksissa.

Johtava kihlakunnansyyttäjä toteaa selvityksessään, että esillä oleva asia olisi ollut apulais-syyttäjän koulutuksessa hyvä esimerkki siitä, millaisessa tapauksessa syyte voitaisiin jättää myös nostamatta. Johtavan kihlakunnansyyttäjän mukaan asian hoito syyttäjänvirastossa ei ole mennyt aivan ohjeistuksen mukaisesti. Johtava kihlakunnansyyttäjä toteaa jakaneensa johtavana kihlakunnansyyttäjänä huolimattomuudesta vasta syyttäjän tehtäviä aloittaneelle apulaissyyttäjälle syyteharkintaan asian, jonka esitutkinta oli puutteellisesti toimitettu. Samaa huolimattomuuteen syyllistyi johtavan kihlakunnansyyttäjän käsityksen mukaan myös tutor, kun hän ei seurannut apulaissyyttäjän ensimmäisiä syyteharkintaratkaisuja.

Johtopäätöksiä

Virallisella syyttäjällä on itsenäinen harkintavalta syyteharkintaa suorittaessaan. Niin oli myös kantelijan asiassa virallisena syyttäjänä toimineella apulaissyyttäjällä. Hän toimi tuolloin kuitenkin apulaissyyttäjänä ja harjoitteli syyttäjänä toimimista. Olisi ollut luonnollista, että hän olisi kääntynyt asiassa tutorinsa puoleen. Näin etenkin, kun hänen ohjauksensa oli jätetty pitkälti oma-aloitteisen ongelmien havaitsemisen ja niiden esiin ottamisen varaan.

On lisäksi syytä todeta, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan virallinen syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta, milloin rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja sitä on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä.

Johtava kihlakunnansyyttäjä viittaa lausunnossaan aikaisempiin syyttämättä jättämispäätöksiin ja myöhempään esitutkinnan rajoittamispäätöksiin. Hän viittaa myös asiassa annettuihin tuomioiden. Käräjäoikeus ja hovioikeus jättivät rangaistukseen tuomitsematta. Näin on tapahtunut muissakin lähes vastaavissa tapauksissa. Johtavan kihlakunnansyyttäjän mukaan näistä ratkaisuista voidaan päätellä, että naapuruussuhderiidat yritetään hoitaa muulla tavoin kuin saatamalla riita tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä katsoo lausunnossaan, että kantelijan toiminta oli tässä yksittäistapauksessa eronnut hänen aikaisemmasta toiminnastaan. Kantelijan mainitsemilla syyttämättä jättämispäätöksillä, jotka koskivat asianomistajan erimielisyyksiä toisten rajanaapureiden kanssa, ei apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan ole merkitystä kantelijan toiminnan arvioinnissa. Niistä ei voida apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan päätellä, että apulaissyyttäjän syyteharkinta olisi perusteettomasti poikennut muiden syyttäjien syyteharkinnasta.

Asiakirjoista ja liitteenä olevista valokuvista voidaan kuitenkin päätellä, että asianomistajan käsitys pensasaidasta, sen korkeudesta ja leikkaamisesta on poikennut muiden rajanaapureiden käsityksestä. Tämä oli pääasiallinen syy jatkuviin tutkintapyyntöihin.

Omana käsityksenäni totean, kuten johtava kihlakunnansyyttäjä selvityksessään, että kantelijan asia olisi ollut apulaissyyttäjän koulutuksessa hyvä esimerkki siitä, millaisessa tapauksessa syyte voitaisiin jättää nostamatta. Tässä asiassa oli kysymys lähes vastaavasta tapauksesta, joissa syyte on jätetty aikaisemmin nostamatta näytön puuttumisen perusteella. Tässä tapauksessa olisi voitu perustellusti jättää syyte nostamatta myös vähäisyyden perusteella.

Johtava kihlakunnansyyttäjä myöntää, että juttujen jakaminen apulaissyyttäjälle ei ole tapahtunut ohjeistuksen mukaisesti. Myöskään apulaissyyttäjänä toimineen apulaissyyttäjän ensimmäisiä syyteharkintaratkaisuja ei ole seurattu riittävän huolellisesti. Asianmukaisessa ohjauksessa esitutkinnan puutteellisuus olisi todennäköisesti havaittu ennen syyteharkinnan loppuun saattamista ja ennen ensimmäistä, sittemmin peruutettua pääkäsittelyä.

Oma käsitykseni huolimattomuudesta tämän asian jakamisessa ja apulaissyyttäjän ensimmäisten syyteharkintaratkaisujen seurannasta on täysin sama. Kantelijan asia on ollut vähäinen. Kukaan ei ollut kuitenkaan varmistanut ennen syyteharkinnan loppuun suorittamista, että esitutkinta asiassa oli riittävä. Lisäksi totean, että apulaissyyttäjän ohjausta ei olisi tullut jättää ainakaan hänen ensimmäisten syyteharkintaratkaisujensa osalta pelkästään hänen omaaloitteisuutensa varaan. Johtavana kihlakunnansyyttäjänä ja tutorina toimineen silloisen kihlakunnansyyttäjän olisi tullut etenkin tässä vaiheessa huolehtia apulaissyyttäjän ratkaisujen seurannasta.

3.3

Toimenpiteet

Saatan käsitykseni syyteratkaisuun päätymisestä puutteellisen esitutkinnan perusteella ja siten virheellisestä menettelystä silloisen apulaissyyttäjän, nykyisen Vaasan hovioikeuden viskaalin tietoon. Lisäksi saatan käsitykseni apulaissyyttäjän puutteellisesta ohjauksesta silloisen kihlakunnansyyttäjän, nykyisen Jämsän kärjätuomarin (silloisen kihlakunnansyyttäjän) ja Keski-Suomen syyttäjänviraston, silloisen Jyväskylän kihlakunnan syyttäjänviraston johtavan kihlakunnansyyttäjän tietoon. Kiinnitän hänen huomiotaan vastaisen varalle myös huolellisuuden syyteharkinta-asioiden jakamisessa apulaissyyttäjäille.